

si mirem el llibre d'òbits de la parròquia). També el ple i la Junta Local de Sanitat acordaven les mesures de desinfecció específiques que calia fer en les cases afectades per algun cas de còlera. En concret, després d'una desinfecció general, es demanava que s'acumulessin totes les peces de roba considerades brutes i que s'anessin a netejar a la sèquia del Molí, en el tall que anava des del desguàs de les aigües sobrants de la font pública fins al mar²⁷.

Aquest mateix dia, 16 d'agost, en el moment més dur de l'epidèmia, l'alcalde Pere Ramos i Donjó adreçà una carta a la Junta Provincial de Sanitat demanant que "La Junta de Sanidad de esta villa en sesión del día de hoy y en vista de que los dos médicos que tiene la misma están cansados y rendidos por la infinidad de visitas diarias que han de practicar y que en el desgraciado caso de caer enfermo uno de ellos sería la calamidad mayor que podría tener esta población; ha acordado poner una comunicación a esa Comisión provincial, suplicando se sirva dar las órdenes oportunas a fin de poder facilitar un médico a esta población a la brevedad posible al objeto de prestar los auxilios facultativos y aliviar en lo posible el continuo trabajo que a todas horas han de practicar los de esta villa, los cuales no pudiendo descansar un momento es muy fácil que caiga enfermo alguno de los dos, lo que daría por resultado un aumento extraordinario de invasiones y defunciones debidas al espanto que ocasionaría, la falta de visitas médicas, a los vecinos de esta villa los cuales hasta ahora se han portado admirablemente tanto a los auxilios que se prestan a los enfermos como en la suscripción que se hizo en los primeros momentos que se presentó"²⁸. Aquesta és l'única carta enviada per l'Ajuntament de l'Escala que s'ha localitzat entre els diferents lligalls de documentació de l'Arxiu Històric de Girona. No es té constància que la petició de l'alcalde fos atesa. Aquesta carta demostra la preocupant situació sanitària que patia la població en aquell moment en el punt culminant de l'epidèmia. El cert és que a partir d'aquell moment i, sobretot a partir del dia 20, el nombre d'atacs colèrics va anar disminuint fins el dia 5 de setembre, que és quan es documentà l'última mort per l'epidèmia de còlera a l'Escala.

RETROCÉS I ERADICACIÓ DE L'EPIDÈMIA

A partir del dia 17 d'agost fins el 5 de setembre, en què es donà l'últim cas, morien 13 persones més, segons consta al llibre d'òbits de la Parròquia de l'església de Sant Pere de l'Escala. El cert és, però, que el ritme d'atacs colèrics havia anat disminuint alhora que disminuïa la preocupació general per la situació epidèmica. Així, per exemple, en el ple de l'Ajuntament del dia 22 i en el del dia 23 d'agost no es parlava ja de còlera, sinó de quintes. Tot i així, en el ple del dia 25 d'agost l'alcalde Pere Ramos i Donjó informava que, a causa de l'estat sanitari de la població, no creia convenient reclamar als contribuents la quota corresponent al primer trimestre de la contribució, i també demanaven a l'Administrador d'Hisenda Provincial una pròrroga per a la realització dels treballs de repartiment dels consums entre els contribuents escalencs. En el ple del dia 30 d'agost, malgrat que la situació ja no era tan crítica com uns dies abans, s'aprovava per unanimitat suspendre la festa major que s'havia de celebrar els propers dies 2 i 3 de setembre. (La data en què s'havia de fer la festa major del 1885 es decidiria quan l'Escala quedés alliberada de l'epidèmia colèrica). Finalment, el dia 13 de setembre, ja amb l'Escala lliure de l'atac epidèmic, es declarava l'obertura de les escoles públiques de la vila i es nomenava Pere Rius i Juli mestre interí en substitució de Félix Rigau i Casals, mort el 8 d'agost víctima del còlera. També es declarava que els dies 24 i 25 d'octubre es celebrés la festa major de la vila suspesa el dia 30²⁹. Segons deixa escrit el doctor Rossend Pi en el seu

llibre sobre el còlera a l'Escala, l'últim cas de víctima mortal per còlera es donà el 5 de setembre de 1885³⁰. Es tractava de l'escalenca de 44 anys Maria Sagaró i Maynegrè.

EL LLIBRE DEL DOCTOR PI

"(...) No creo indiferente que cada profesor que se haya encontrado en una localidad contaminada saque a la luz sus investigaciones, ya en beneficio del lugar donde ha prestado su asistencia, ya para contribuir a esclarecer algunos puntos litigiosos, referentes a la génesis y profilaxia de la enfermedad. (...)"³¹. Amb aquestes paraules Rossend Pi i Puig va descriure el sentiment que el portà a iniciar la redacció d'aquest llibre, publicat el mes de febrer de 1886. Aquest sentiment, segurament, venia provocat pel fort impacte que havia causat en general l'epidèmia de còlera en la vida de l'Escala. Es tracta de l'última gran epidèmia que va viure la vila i és un fet que restà en la memòria popular dels escalencs al llarg de diverses generacions.

Aquella epidèmia de còlera, però, tenia unes connotacions que la feren molt interessant per les ments inquietes de l'època. La gran polèmica generada al voltant de l'epidèmia, tan a nivell mèdic com polític, especialment amb el debat al

ROSSEND PI I PUIG (PALS, 1845 – BARCELONA, 1935)

Va ser un personatge, molt inquiet i apreciat per la població. Tenia grans inquietuds culturals. Estava molt interessat per l'arqueologia, activitat que va practicar en les seves finques que tenia a Empúries, reunint amb el pas del temps una important col·lecció de peces. Va ser membre de la Junta Delegada de les excavacions d'Empúries, mà dreta de Josep Puig i Cadafalch i va ser un dels impulsors del primer museu local l'any 1910. Va exercir com a metge a l'Escala durant 60 anys, activitat en la qual va excel·lir. A més de la seva vessant com a metge, va tenir gran interès per la difusió dels seus coneixements i experiències mèdiques. L'any 1883 va escriure *La Escala y su término. Memoria médico topográfica*, obra que va obtenir el primer accésit de l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona aquell mateix any. En aquesta obra trobem les següents reflexions que donen exemple de com entenia i exercia la medicina: "Cada población debe tener hecho un inventario de si misma; debe conocer su constitución, su temperamento, y su idiosincracia, si así vale expresarse; debe saber sus buenas condiciones y sus defectos, para perseverar en las primeras y emmendar las segundas".

D'aquesta obra es va publicar parcialment la part corresponent a les malalties dels busses *Enfermedades de los buzos* (La Revista de Ciencias Médicas, 1887). L'any 1886 va escriure i publicà *El cólera en la villa de La Escala. Breve reseña de la epidemia ocurrida en el verano de 1885* (Barcelona, 1886) on explica les seves experiències mèdiques en la lluita contra l'epidèmia i que ha estat peça de referència en la redacció d'aquest article.

El metge Rossend Pi en la primera visita de Josep Puig i Cadafalch a Empúries. D'esquerra a dreta trobem: J. Puig i Cadafalch, Joan Pijoan, vocal de la Junta de Museus de Barcelona, Rossend Pi i Josep Poch, membres de la Junta Delegada de l'Escala.

Foto: Josep Esquirol. Fons Emili Gandia, MAC-Empúries.